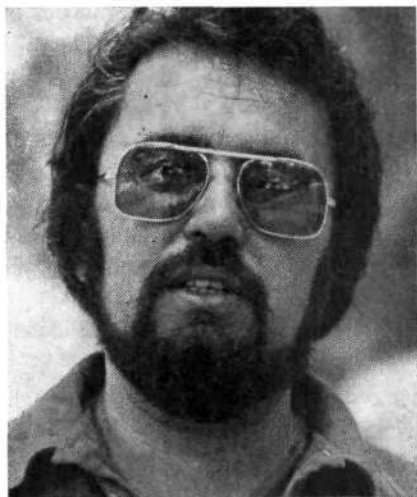

Peljali so ga domov. Govorili so mu, katera ulica je kje. Bilo je to zanj neznano mesto. Prispeli so do njegove urarne, na izvesku nad vrati je pisalo »Urar Rudolf Krauli«, pojasnili so mu, da bo tu odslej delal.

Pred vrati sta ga čakali mlada žena in deklica z zlatimi kodri. Predstavili sta se kot Lucija, njegova žena, in Margareta, njegova hči. G. Krauli se je nasmehnil, stopil čez prag in rekel:

»No, zdaj lahko začnemo znova.«

Tistega večera je začel pisati knjigo, zapisal je prvi stavek: »Tasvet lebdi na drugemsvetu kot čoln na brezdanjem oceanu.«

Mirče
Šušmel

Okan

filmska zgodba

tako je: stare slike blede. Danes je taka varaždinska trdnjava, vojašnica. Veliko je tam vojakov, ki v Okanovo veselje korakajo naprej in nazaj in kakor se še da. Tam je vojak, ki je stopil, do smrti pohodil psičko. Psička se je pripeljala z vlakom v žepu črnega oficirskega plašča, tam je tudi živela. Gotovo bi tam tudi krknila, če — ne bi nanjo stopil očetov sluga, ki je že zbledel. To je bila prva pasja smrt, zbledel pa je tudi

drugi pes, bernardinec, in voziček, v katerem se je vozil Okan, v njem je sedel, to. Bernardinec je crknil drugače: z mostu je skočil v reko, seveda na kopaljšču, in ven zvelkel nesrečnega kopalca; ob ijuckanju in aplavdiranju teh gospa okrog očeta v vojaškem plašču. Kopalcu so poslali nekaj dinarjev, pes pa je dobil pljučnico in poginil, torej že drugi pes in je bila še noč v garnizonu in smeh obeh tet, s katerima je pripotoval sem. Zakaj smeh, če je treba spati spati

še manj ohranjena je podoba s parade, konj in manj oče oficir pred mestno hišo ljubljansko, ki jo je postavil stavbnik Maček & C. M., narodne noše in tete in Okan — samo na slikah so konji, ki se vračajo. Nobena podoba pa ne pove, zakaj so ljudje vpili, kričali pa so: Konj ga je pohodil! — Ko je prišel domov, so se Jernači igrali z njegovim letalom, zlomili so mu kovinsko krilo. Takega potem tudi Okan ni več maral in molil je k vsem Jernačem, da bi umrli (malo se jih je pa tudi bal)

francoski vrtec se je zagnusil od vsega tega: kar naprej neke manire in ne tako, kar naprej račke na vodi »le canardeau« in ne raca, največ pa vesdan-samo »frère Jacques, frère Jacques, dormez vous —« in »dormez vouz, sonnent les matines, sonnent les matines, DIN DEN DOOON —« in sploh ne more biti raca isto kot racman, pa še »din den doon«. Drugega dne Okan in Karli in še eden, ki je bil potem na koncu še najbolj tepen, čeprav ne ve drugega kot »eden«, niso šli v vrtec, šli so po svetu. Pod kostanji in kar naprej in skozi vse mesto tja pod zmajski viadukt, in ne od zgor, temveč od spod gledat vlake, poslušat kolesa. Potem so šli nazaj in so prišli vsi premočeni in je bil »eden« zato dvakrat tepen: še na cesti, ko ga je neki drugi »eden« našel, in potem še doma, tisto pa je bilo samo slišati. Torej: tako so nas topli, ampak takrat je bil potep še potep, kaj vreden

že sredi tedna sta teti prinesli s trga veliko butaro. Drugi dan sta prinesli še škrnicelj s pomarančami, potem je bila pa že sobota, tako tečejo dnevi. Zdaj je bilo treba butaro okrasiti, s pomarančami, tiste z jabolki niso bile tako imenitne, tudi prave cene niso imele, to. Reci: pomaranča in ne — pomoranča. Pomaranča. Tudi butara je bila velika. Držal bi jo človek še kako, ampak nosil — potem so šli Okan in obe teti v mesto in tam je bilo sila fino in zvečer so nad mestom sijali trije žarometi. Svetili so z gradu, sijali so prek mesta in sijali so tja gor v mehke oblake, trije žarometi so si kdaj pa kdaj igrivo tudi sijali, drug drugemu so križali soj poti visoko zgoraj. Ljudje so jim hiteli naproti — ali pa tudi ne. Okan in teti so morali brž domov. Najbrž je bilo to zaradi butarice in pomor — pomaranč. To je bil najlepši dan v Okanovem življenju, je že tako kar prec pove: zato pa je bilo v nedeljo vse zanič, na cvetno nedeljo. Že pred cerkvijo, na stopnicah je bil kup velikih fantov. V cerkvi ni bilo nič boljše: bili so v cerkvi in tam je velika mularija, ki jih ni imela, kradla pomo — pomaranče. Okan je stikal in pazil na butaro, ampak kaj ko so ga roke cele bolele. Prišel je en velik mulc (ki ni maral svoje butare) in je potegnil za cvirn in Okanu so se z vršička osule tri prav ta lepe pomo — pomaranče. (Kolikokrat jih je že in jih še bo dobil po ustih, da bo prav povedal: pomaranča.) Res je res, tista butara je bila kot drevo — in potem niso smeli ven, noben ni smel iz cerkve. Gospod Finžgar jih ni pustil. Zunaj je bil avion in je grmelo in tulilo in samo gospod Finžgar se ni bal. Gospod Finžgar je bil gospod, njegova cerkev pa trnovska, pod mestnim patronatom, če že hočete vedeti. Toliko hudega je bilo, in ko so ljudje smeli spet ven, so se kar razbežali na vse strani — pa ne od strahu, šli so v magazine po robo. To so potem z vozički vlačili domov, in kdor je imel večji voz, ta je več odpeljal, same čudovite reči, kakšno moko —! Nekaj otrok je še zmeraj objemalo butare, in če ne bi bilo vojne, bi bila Okanova največja. Potem je moral domov (ker bi tete tudi rade šle v magazine, pa je bilo treba prej dobiti voziček na posodo, kdo ga bo dal), doma pa z butaro nimaš kaj početi, to ve vsak otrok

ker so ljudje tako požrešni, teti nista pripeljali nobene moke in ne cukra in ne masti, morali bi se stepsti. (Res pa je, da je ena teta tam pustila klobuk.)

Tepen je bil potem Okan, ker se je gugal na ročici vozička in se je ročica zlomila. Voziček je bil last tiste babe Grilovke, pri kateri sta na vrtu rasli dve češnjevi drevesi, sladkost —

kar sta se teti urejali in iskali voziček, so ljudje po magazinih že vse pokradli in raznesli. Ker sta se jezili na ves svet, je pripotovala še ena teta, s talijansko Lucio. Punčka je govorila samo talijansko, to. Tukaj je potem šla v šolo in nikogar ni bilo, da bi govoril z njo, če njene mame ni bilo doma. Okan pač, Okan je govoril talijansko (in noben ni vedel, od kod mu »to«, kakor tudi ne, ko je z očetovimi vojaki govoril samo srbsko). Ker so bili potem vsi živčni zaradi šolske slovenščine pri uršulinkah, kamor so poslali malo Lucio, in ker Okan ni maral, da bi jo tete klofutale, jo je učil branja slovenskih besed, takole: tete in Lucia so sedele za mizo, Okan pa pod njo, in kadar je bilo treba brati kakšno besedo, je Okan zlezal spod mize, prebral tisto in potem šepetal pod mizo, kaj na mizi piše, to se pravi v čitanki. (Sploh je bilo z branjem še bolj čudno, ker je Okan našel neki špeh Božene Nemcove in je znal toliko češko kakor nikoli potem več, tudi ne leta 68.) Tako torej se je Lucia učila slovensko za uršulinke —

zato pa ni bila šala tista reč, ki jo je imel Okan s staro Lubičko. Kakor so vedeli vsi in je vedel tudi Okan, da ima mlada Lubička talijanske oficirje (kakšnega narednika, nič več) in da meče mičkene otroke v sekret. Okan je šel stvari do konca. V sekretu ga je našla stara Lubička in koj je razumela, kaj Okan tam išče, za čim brska, jasno, za otroki. Stara Lubička, ki je zmeraj branila lastno hčer, je bila zvita, iz tega sploh ni delala nobenega vpitja. Raje je počakala — in tudi dočakala, ko je pregorela žarnica v kuhinji. Treba je bilo pomiti krožnik in tam je bil zdaj tudi Okan. Stara Lubička, ki ni ničesar pozabila, je rekla Okanu, naj vtakne prst v dozo, in Okana je vrglo. Stara Lubička je letela po hiši, da ji je otroka ubilo, ampak Okana je le vrglo (tako vrglo, da se Okan v vseh teh letih ni znal zblížati z elektriko in je še dandanes zanj nedoumljivo, kaj je to pravzaprav v žicah). Vsi so bili kar nekam zeleni, samo stara Lubička in Okan sta vedela, pri čem sta. Okan je verjel, da bo stara Lubička prej ali slej umrla, in je čakal, kdaj to bo (bilo pa je čez sedemindvajset let, je pa dočakal). Medtem pa je mlada Lubička menjavala talijanske oficirje in metala mičkene otroke v sekret in vsa leta okupacije ji noben ni mogel blizu —

ob stari Lubički in dveh češnjah na vrtu, ki sta bili last Grilovke, je bila čista groza tudi — šato. Teti sta po deset lir kupovali jajce dan za dnem, jajce pri ženskah, ki so imele kokoši v mestu, in Okan je moral vsako jutro s sladkorjem umešano jajce (jajce kot suho zlato, deset lir premoženje) najprej gledati, potem pa tudi pojesti, zaradi 28 kilogramov, kolikor je tehtal. Teti sta se sprijaznila z jajcem in desetimi lirami vsako jutro, čeprav sta govorili, kadar sta veliko pozneje govorili kot stari oefarki, da takih pack za eno jajce, kot so bile ženske s kurami tam v sosesčini, živ dan nista videli (kar pa se bo vse maščevalo po letu petinštiridesetem in bo pri teh

nesrečnih desetlirskih jajcih sodeloval tudi znan slovenski prvoborec, nič hudega sluteč seveda, toda kot sodnik in razsodnik). Koliko teh šatojev je končalo v sekretu, to vesta danes samo stara Lubička in Okan —

še sreča, še sreča: potem je prišel tisti železničar Ivan in je odpeljal Okana na počitnice, k stari mami. To je bila čudovita vožnja, v službenem vagonu jasno, kajti takrat se je potovalo iz Ljubljane malo drugače kot danes. Sploh je bil tisti službeni vagon nekam poln otrok in Okan se je čudil, kako to, da otroci ne vedo, kam gredo k stari mami. Zato jih je imel za butaste —

pri stari mami je bilo vse drugače (samo z jajci je bilo slabše!): vse okrog bogati in veliki kmetje, stara mama pa s svojim papanom kot izgubljena, proletarska hiška z nekaj vrta in njivo, toda s poštenim železničarskim penzijonom. Marsikaj si videl pri njej, tako špecerijo kot meso, pravo čudo pa je bil kamen, ki gori — premog. Kadar so prihajali na vas Podgorci, niso se mogli načuditi, kako da kamen gori, in stara mama je bila v njih očeh kaj čudna babnica, malo so se ji posmehovali (kadar je ni bilo zraven) in malo so se je bali (kadar je bila zraven, kadar so jo klicali, da bi jim spekla kaj boljšega.) Nasprotno: papa, upokojen železničar s steklenim očesom, ker mu je iskra prežgala oko, je bil njihov človek, ves dan brezdelja in kozarec po vasi — stara mama pa za ves svet nesrečna, kaj jo je prineslo v ta kraj, ko bi kot železničarjeva žena lahko živeła v Kandiji, tako kot vsi železničarji, kar so jih poznali — tako so Podgorci hodili gledat goreč kamen in Okan se jih je malo bal, čeprav se je važil, da vse ve o premogu. Ker se je tako bal, je zlezal na streho tiste hiške; in ko so ga tam našli, noben ni sem kričati. Samo stara mama je vedela, da bo prišel prav tako dol, kot je prišel gor — in Okan ji nikoli ni povedal, tudi potem ne, ko je po vojni živeła pri tetah v mestu, zakaj je lezel tja gor: šel je samo gledat, kako bo stara mama (kot, jasno, podgorska veščica!) v pečici cmarila Janka in Metko, pa čeprav hiška ni imela nobene peči, pač pa navaden železen štedilnik, tak, železničarski —

imenitno je bilo, kadar je stara mama pustila Okana, da je šel čakati papana, kadar se je ta vračal, in to s kolesom iz mesta, od kandijskih železničarjev. Čakal ga je na vrhu klanca, četrť ure hoda iz vasi, in ko ga je dočakal, je bil papa dobre volje in ga je posadil na kolo in skup sta se odpeljala po klanecu navzdol. Med to čudovito vožnjo na kolesu je papa kar najprej prepeval svojo »Pod klančkom sva se srečala« in Okanu se je zdel nesrečen. Potem ko sta prišla domov, se je papa največkrat skrtil in ni maral nobene reči, češ da ga babnica zastruplja, tudi s kofetom. Potem ko je Okan šel spat, sta si skupaj očitala, zakaj nista v Kandiji, da tam je življenje in da tako ali tako nikoli ne bosta kmetovala, tistega prašiča ali dva pa bi tudi v Kandiji gor spravila. Okan je zaznaval, da sta pravzaprav nesrečna človeka —

bilo je še sto in sto imenitnih stvari, tudi pri potoku, kamor so hodili po vodo. Dan za dnem. Tudi drugi otroci so bili in čeprav je bil mestni, je

Ljubljana le pri vseh zbujala malo spoštovanja in malo zavisti. Tepsti pa se nikoli ni znal, zato je bil prikrajšan za marsikatero veselost. In tako je to bilo do trenutka, ko je prišla sem dol druga teta, s seboj pa je pripeljala talijansko Lucio —

s teto je še kar šlo, pobasala je dva kovčka moke in mesa, potem je prišel talijanski vojak s kamionetom, vse skupaj so naložili, teta je prisedla k šoferju in ni je bilo več. Toda teta je pustila pri stari mami talijansko Lucio —

kot že rečeno, niso naložili Lucie in tako so se začele Okanove tegobe. Ne samo to, da je tudi Lucia vedela vse o Ljubljani, ona je bila tudi Talijanka in je poznala morje. Lucia je vse vedela o morju, to pa je bilo tako za Podgorce kot za kandijske železničarje nekaj enkratnega. Okanov ugled je bil okrnjen, kaj to, tako kot vsi drugi, tudi on še ni videl morja. Kaj pa je to — morje? to je treba videti in tudi poskusiti, slano je in sploh ni sol za živino in tudi ne za kuho. Na kratko: zdaj je šlo prvenstvo Luciji in Okan je naklepal vse mogoče, da bi jo spravil s poti. Ali bi jo utopil (pa je pri tem, kot sta spuščala palice in šibje po reki, skoraj sam utonil in bi utonil, če bi se Lucia kaj vode bala, tako pa ga je, tiho stramoto, potegnila ven), kako bi jo pustil v temi ali pa celo v tistih hostah. Največji Lucijin prijatelj je bil hostni Lojz, ki je živel na koncu vasi s svojo čudno Simpatijo. Tudi s Simpatijo so ene čudne štorije. Menda je bila nekoč podgorska princesa, zdaj pa je čudno poskakovala po vasi in dvigala krilo. To so vsi hodili gledat in hostni Lojz je imel dosti nevšečnosti, tako z velikim kmetom Judežem kot s poštarjem, ki sta govorila, kaj se spodobi. (Ker tukajšnji niso hoteli dati travnika za cerkev, se je cerkev ustoličila v drugi vasi, in kadar je bilo blatno ali mrzlo, so kleli malo gospoda, malo pa travnik.) Marsikaj je Okan poskušal, da bi Lucio spravil s poti — tudi ko se je v neprevidnem obupu spravil na bosanskega konjička, ki so ga našli na paši, ciganov pa ne, torej, ko je Okan s pomočjo hostnega Lojza zajahal konjiča, je nekaj časa lepotno jezdil, potem pa je pozabil na uzdo. Konjiča je obletel sam hudič, in ko ni več čutil uzde, se je splašil in odnesel Okana. Odnese in tudi stresel s hrbta, prav pred Lucio. Kakor je že bila punca, je stvar zamolčala, konjič pa se je vrnil k velikemu Judežu, pri katerem so v konjiču prepoznali žival, ki so jo bili nekoč ukradli, jasno, cigani, te pa so, kakor je bila sreča, našli zaklane —

Okan zaklanih ni šel gledat in sploh so vsi malo hodili ven, tudi papa skoraj nič do svojih kandijskih železničarjev in je tako visel na stari mami. Vzrok je bil preprost: velikega Judeža hlapec je s parom konj in vozom pšenice zapeljal na mino. Nekdo jo je pač pustil na cesti. Konja sta se odtrgala in zbežljala, voz in hlapec in dekli pa so poleteli prek ceste v koruzišče. Bili so polni minskih drobcev. To ni bilo dobro, saj so se drli kot živina (zato pa je bilo dobro že čez nekaj tednov, kajti tista mina je rešila zaselek). Vsi so hodili gledat in iskat »špliterje« in hlapca kmalu ni bilo več mogoče poslušati. Na koncu je že govoril, kako se je sam spravil nad mino, in če ne bi bilo trapastih konj in še bolj trapastih dekel, bi ji že pokazal, mini namreč —

še sreča, da je kmalu potem spet prišla teta s kovčkoma in je spet odnesla moko in meso, in je s sabo odpeljala tudi Lucio, ki tako, ker pravica je, nikoli ni videla partizanskega taborišča. Ja, tisti mesec so prišli domačini logorovat prav nad vas in so bili korajžni bolj, kot je treba. Še sreča, da so teto in Lucio odpeljali zadnji Talijani na tem koncu —

ko je šel Okan drugič sam gledat (raziskovat), kje naj bi bili tisti partizani in harmonika in ogenj, tam ni bilo ničesar več. Ko se je prek travnikov vračal k hišam, ga je presenetila čudna tišina, ki se je znenada sprevrgla v neznanski ropot: to so bili tanki. Vozili so po cesti pod vasjo in vsake toliko je iz kakega tanka zabrnela strojnica, kakor da otipava pot proti mestu. Treba je reči: Okan je bil edina živa duša, ki je na teh tleh sprejela nemško vojaštvo, sam jih je prišel gledat in pozdravljat, toliko pač, kolikor so ga pozdravljali vojaki. S tem svojim početjem pa je spravil v obup staro mamo, ki je letela ponj in ga potem varno pripeljala domov in Okan še dolgo ni vedel, kaj naj bi mu pretilo in da je sploh imel srečo —

srečo je imel tudi, da ni padel s kostanja. Zlesti pa pod sam vrh in od tam šteti letala, in Okan je bil števec da malo takih, ni ga bilo večjega veselja. Treba je bilo najti samo pravi trenutek, da se je izmuznil budnim očem stare mame (najbolje je bilo takrat, ko je pražila ječmen in ni zmogla misliti na sto stvari in še na Okana) in pa, kadar sršenov ni bilo. Sršeni so prihajali sem gor z bližnje tepke, za katero so vsi govorili, da bi jo bilo treba že zdavnaj posekati ali kaj, ko je drevesje raslo na mejniku in kdo naj jo zdaj poseka. Vsi so čakali, da bo to storil hostni Lojz, njemu bi se zaradi Simpatije dalo še pogledati skoz prste, ali hostni Lojz se je kaj malo menil tako za sršene kot za Okana. Če pa je kaj preganjalo Okana, so bili to, roko na srce, sršeni —

ker takrat nemški tanki niso nikogar ubili in ne kako drugače, je potem lepega dne pod poldan ubilo Simpatijo. Nekateri in Okan so se oddahnili, ubilo pa jo je takole: ženska kakor ženska je šla gledat, če so magazini spet polni. Bili so polni in tam so bili tudi vojaki in žica po tleh, nabita z elektriko. In elektrika kakor elektrika (česar se je Okan dobro spominjal) je ubila Simpatijo. Jasno, prej je morala še stopiti nanjo in tako ji je ožgalo pol obraza in tudi obleko. Pogreb je bil zlovoljen, saj je bilo treba hoditi na sosednje pokopališče. Največ težav pa je imel hostni Lojz, saj takrat kmetje še niso klali, da bi ga klicali. Tako je moral za pogrebščino v gozd in potem so na pogrebščini jedli šoje, drobovino in tudi eno lisico. Prav za lisico se niso mogli sporazumeti, vse je bila, samo lisica ne. Tak kuhar je bil hostni Lojz in pred njim so se lahko skrile vse kandijske kuharice. Prav tisti hip na pogrebščini, ko se je hostni Lojz odločil, da pove pogrebce, kaj je na mizi, je znova počilo —

počilo pa je takole: nemški oklopnik, ki se je vozil pod vasjo, je zapeljal na mino, tako, bolj nerodno mino. Hudega mu seveda ni bilo, veriga se je snela,

ampak narednik, ki je prišel z vojaki na pogrebščino, je iskal žrtev. Vsi pogrebci, razen žensk in otrok, so morali z njim, še kam naprej, kot je Kandija daleč. Tam so vpili, da bodo vse postrelili, dokler ni za to slišal neki bodeči Johan (katerega je Okan videl ob harmoniki v partizanskem taborišču) in je prišel in se je pogovoril z ženskami in je odšel v mesto h komandantu Nemcev. Tam je govoril po nemško in moški so se vrnil domov in so obljubili, da tega ne bodo več delali in da so jasno res vsemu krivi cigani (tisti poklani iz podgorske hoste), ki jih take, kakršni so bili, še Nemci niso marali gledat. Tako je šla požgana vas rakom žvižgat in nikomur ni bilo hudega —

Okan je še kar štel letala in bila je jesen že pozna in spet je prišla teta, tudi tokrat s kovčki, s tremi kovčki. Dva sta bila za njih, tretji pa za človeka iz Kandije, ki je ležal bolan v Ljubljani. Zanj je bila moka, zanj je bilo meso. Teto, kovčke in Okana je do Kandije pripeljal hostni Lojz, ki se ni nikogar bal. Tam so vzeli tisti nesrečni tretji kovček (kakor bo sama zgodba pokazala!) in hostni Lojz jih je skozi mesto peljal na kolodvor. Na glavnem trgu tam sta bila dva obešenca in eden izmed njiju je bil železničar Ivan, ki je tako rad vozil otroke na počitnice. Okan tega ni sam videl ali pa bolj malo, kakor da mu je takrat začel slabiti vid — do prvih očal pa je bilo dlje kot do svobode. Torej sta tam visela dva železničarja kot cvet bele poezije, ki je pravila

»Dva nesrečna partizana
z novomeškega polja
sta pod gauge bla peljana,
da bi bla obešena . . .«

ali kakor so tudi rekli »za blagor očetnjave« po mišljenju in pisanju kaplana Karla W dvojni. (Deset let po objavi bisera bele poezije bo Okan napisal prvo pesem o kostanjih, ki cvetijo belo in rdeče — kot pač cvetijo, kot šestošolec.) Torej, adijo kostanj in hostni Lojz, adijo železničar Ivan, tam je postaja in vlaki —

toda pot do Ljubljane je bila še dolga, vlaki so vozili le nekaj postaj, potem pa je bilo treba naokrog. Teta in Okan in seveda trije kovčki so se selili z železniške postaje na železniško postajo in vsi so preromali veliko tako čez Štajer tako čez Korotan in tako čez Oberkrain, toda prej je bilo še marsikaj. Ob presedanju z vlaka na vlak (viadukt so letala vrgla v zrak!) so ju ustavili nemški žandarji. Niso mogli razumeti, kako lahko dva človeka ali človek in otrok, teta in Okan, vlačita v teh časih po svetu in po železnici tri kovčke, posebej še tistega tretjega, velikega. Vlak je čakal, teta je jokala, žandarji pa niso dali tretjega kovčka nazaj. Okan (ki je zdaj govoril nemško) je razumel in ni razumel: šverc je šverc pa naj bo kovček njun ali pa sosedov. Tako so jima vzeli tretji kovček in potem je teta vso pot jokala in sploh ni videla ne Velikega jezera in ne letoviščarskih hišic na njem. Okan je

bil namreč takrat buden, teta pa je spala in še v spanju jokala zaradi kovčka. (Okanu se je Veliko jezero vtisnilo v spomin zaradi morja, ki ga je Lucia poznala. Veliko pozneje je spoznal, kako hudo se je motil o morju, kako strašna zмотa je to bila.) Pred Ljubljano so potem spet morali z vlaka in prek žice, kjer so šli na tramvaj. Tam je nekdo tekel prek njiv in nemški stražarji so streljali za njim, ga lovili, ga ubili, ga vrgli na tramvajsko prikolico — in noben ni smel gledat. Teto pa tudi Okana je skrbelo, kako bo zdaj s tretjim kovčkom, ki ga nista več imela, bo kdo temu verjel? S tramvajem je bilo potem preprosto —

čez kak dan je bilo treba k bolniku, tistemu zaradi kovčka, moke in mesa. Treba je bilo reči: nemški vojaki so kovček vzeli. Okan je potem ob gostobesedju tete ob bolnikovi postelji začel bruhati, samo on je namreč čutil, kako bolnik misli: Požrli so mi vse. Zato je znenada zavpil: Nismo ga mi požrli, in je začel biti bolnika v obraz. Komaj so ga odpeljali in teta je rekla, da je dobrota sirota, in ko so se vrnili domov, je nekdo polomil Okanovo plehnato letalo, pravo čudo za takratne čase. Najbrž je bila to kazen, Okan pa je vedel, da so to napravili Jernačevi, sosedovi, in je želel, da bi umrli —

kar takoj je treba povedati: čas do osvoboditve in še nekaj mesecev po njej je Okan živel in preživel v internatu, kot šolar zavoda Marijinih sester, kjer so bili zbrani dečki od vsepovsod, revnih in bogatih, dosti pa je bilo tudi Kočevarjev, otrok s Kočevskega, to —

ne šolanje in ne to, da se ne sme piti voda na internatskem hodniku, ne ošpice in tudi ne prvo sveto obhajilo pri kaplanu Pogačniku, ki je po internatu hodil s pištolo in v škornjih (in je bil veliko potem postal tudi škof in celo škof škofov!), še marsikaj tega ni ostalo, ostali so *beli sprevodi*. Tako je dan za dnev Okan strmel proti grajski planoti, kamor so se vili pogrebi padlih za slovensko zemljo, tam gor (natančno kje, Okan nikoli ni vedel, saj se je proti grajskemu vrhu vse izgubilo iz vida) so jih namreč zagrebli v okrogličasto grobišče. Ti sprevodi so bili pravi kino: kaj je kino, to je Okan vedel. V Matici je gledal hobotnico in ta hobotnica je, recimo kakor čika Sava, ki si je drobil kamenje na prsah ali pa so nanj položili sedem sodčkov piva, še dolgo vznemirjala internatsko mladež, le Kočevarjev nič, ti so imeli medveda (če niso seveda lagali, lagali pa kljub vsemu so). Marijine sestre niso marale, da so otroci gledali pogrebe, potem niso vedele kaj učiti. Tako torej so se vrstili pogrebi in življenje bi teklo mirno naprej, če ne bi igrali igrice in jedli češpljevo kašo. Z igrico je bilo takole: zaradi ljubezni Marijine sestre je Okan nastopil v božični igrici, no, nastop je bil imeniten predvsem zaradi češpljeve kaše, s katero se je mastil, ko so igrali igrico o neki zimski siroti, očetu v snežnem metežu in materi, kateri naj bi odpomogel kozarec vina, za moč kaj pa! Igrali so tisto igrico in Okan je jedel češpljevo kašo, potem pa vode nisi smel piti. Okan pa je pil vodo na hodniku, Kočevarji so ga videli in potem je bil kaznovan. Tako je bilo z belimi pogrebi, taka nesreča je bila češpljeva kaša in sploh največja nesreča so bili Kočevarji.

Ti so imeli zmeraj svoje »skrivnosti«. Kaj bi dal Okan, da bi bil posvečen v njihove besede —

potem je Okan, čeprav je bil že velik, začel mokriti v posteljo, v spalnici, med dečki. Malo je bilo to zaradi belih pogrebov in malo zaradi vode in največ zaradi Kočevarjev. Ne ve se, kako, ali Kočevarji so bili tisti, ki so odkrili, da ščije v posteljo, ponoči, in kot Kočevarji niso znali biti tiho. Okanu ni bilo prav, hudo mu je bilo zaradi Marijine sestre: da se ponoči poščije. Zato se je odločil: pobegnil bo. In ko je pobegnil iz internata, pokovec tak, je samo še molil, da bi Kočevarji umrli —

Kočevarji otroci so res umrli, ampak o tem čez čas. Okan je še prej pobegnil, ušel je iz internata v copatah. Tiste nesrečne copate (saj so bili čevlji čez dan zaklenjeni), Okan je verjel ves čas pobjega, da ga vsi vidijo, da vsi vejo, zakaj je v copatah. Okan ni mogel vedeti, da takrat ljudje še copat niso imeli, prenekateri je hodil bos. Tako je torej Okan begal iz internata, zbežal je v mesto in je moral na dom k tetama. Med potjo, ki je tekla ob Ljubljani, je na mostu trčil ob gručo ljudi. Ti so se smejali pijancu, ki je brodil po plitvi strugi Ljubljani, preprežene z jezovi. Pijanec je brodil in zmerjal vse po vrsti, najbolj pa tiste, ki so spremljali njegovo »vodno popotovanje«. Kmalu pa se je pijanec naveličal zmerjanja in je hotel ven, zeblo ga je. Toda takrat so se ljudje spremenili: kjerkoli je hotel po železnih lestvah na breg, so stali ljudje in so ga pehali nazaj v vodo. Nikomur se ni smilil, zakaj pa je poprej zmerjal na vse strani. Kdo ve, kaj bi bilo s pijancem v strugi Ljubljani, če se ga ne bi usmilil belogardist in po tem, ko je imel polno kapo zabave, ustrelil tistega v strugi. Ljudje kot da so si oddahnili. —

Toda Okanov beg s tem še ni bil končan, treba je bilo prehoditi še vrsto ulic in trgov, da je s tistimi nesrečnimi copatami prišel domov, k tetama. Teti sta se začudili, Okan pa je rekel, da že imajo počitnice, čeprav bo velika noč šele čez nekaj dni. Teti sta verjeli in nista verjeli, drugega dne pa je šla teta le v internat, ker ni bila neumna, in tam so ji rekli, da bodo počitnice in da še niso in da naj Okana pripelje nazaj. Okana sta teti, zdaj v čevljih, kot se spodobi, peljali nazaj v internat in ko so prišli tja, so se velikonočne počitnice res začele. Vsi otroci in tudi Kočevarji so šli domov, Okan pa je moral za kazen prek počitnic ostati v internatu, kjer so bile tudi ponavljalne ure. Tako je Okan s sestro Marijino ponavljal tok reke Soče, ki izvira v Trenti in se izliva v morje, pa še druge nadloge so bile —

po končanih počitnicah so se otroci vrnili v internat in nič veselo ni bilo: Kočevarji se niso vrnili. Marsikdo bi si oddahnil, ali Okan tistega, naj umrejo, ni mislil zares. Kočevski otroci pa so zares umrli in bilo je takole: ko so prišli domov, so v peči zakurili, tam pa so partizani hranili bombe in vse je šlo v zrak, Kočevarji in njihovi otroci. To je bilo zares hudo. Okan, ki se sicer ni rad kesal, je sklenil, da bo molil in ko je tako molil, so ga dooločili za ministranta. Okan je postal ministrant —

Okan je bil dober ministrant (saj z latinskim ni imel težav, kot že tolikokrat poprej ne!) in bi tak ministrant tudi ostal, če se ne bi zaljubil v Marijino sestro, lepo sestro Veroniko. To je bila strastna ljubezen, taka, da bi Okan kar umrl. Sledil ji je kot pesek, pripravljen na vsak migljaj ali njen nasmeh. Kdo ve, koliko časa bi trajala njegova vera in ljubezen (prav gotovo pa celo življenje in še tam zgoraj v nebesih), če Okan ne bi bil priča strašnemu dogodku. Dogodek je bil takle: Okan, ki je zvesto sledil sestri Veroniki (ki mu je, sveta resnica, izkazovala veliko naklonjenost, kdaj pa kdaj tudi čutno), je lepega majskega večera, potem, ko je bilo že obvezno spanje, smuknil v njeno sobico in se skril. Sestra Veronika, ki je prišla kmalu v celico, ga ni videla in začela se je spravljati k počitku. Za počitek pa je treba sleči nunsko oblačilo. Temu slačenju je prisostvoval Okan. To je bilo čudno slačenje, bolj povijanje ali odvijanje vrste kosov blaga. Okana je postalo groza, ko je videval, kaj vse se skriva pod tem nunskim oblačilom — pred zadnjo grozo pa je pobegnil. Sestra Veronika, tudi preplašena, je potem našla dečka na hodniku, kjer je pil vodo, prepovedano vodo in molil, da bi umrl. Okan ni umrl, je pa hudo zbolel in tista bolezen vročic in umiranj je trajala še pa še, čeprav sta bili ves čas poleg obe teti. Okan je le ozdravel, toda ministrant ni bi. več in tudi s sestro Veroniko sta si postala tuja človeka —

Okan se je zaprl v internat (če smemo temu tako reči) in zdaj, ko ni bilo več belih pogrebov in ne ministriranja, je postalo življenje monotono. Bile so spremembe ali tu notri jih je bilo kaj malo čutiti. Okan se je zakrknil, in ko je katehet Pogačnik zadnjič (to je vedel le on sam) zbral otroke v kapeli in molil z njimi, Okan ni molil. Okan nikoli več ne bo molil, in tudi ko sta čez nekaj dni prišli ponj teti s klobučkoma, da bi šli pred magistrat čakati svobodo, je šel tja le zaradi tega, ker se je bal, da ne bi bil tepen —

tista svoboda (o kateri je Okan mislil čez veliko let) je bila Šmarna gora. Teti sta se pokrili s klobučkom, s sabo sta vzeli dva partizana, pa so odšli na šmarnogorski izlet. Okan dveh partizanov ni maral, pravzaprav ju je sovražil, zakaj, tega ni vedel. Tako so šli s tramvajem do pod Šmarne gore in potem gor v hrib. Teti in partizana so se ves čas smejali, Okan pa je stopal zad. Dobro še ve: ko so prišli do kapelice sv. Antona in kjer so vsi zvonili za želje, Okan ni maral zvoniti. Partizana sta bila začudena, toda k sreči sta bila zaposlena s tetama. Potem so šli na vrh, in ko ni bilo nikogar več v bližini kapelice, takrat je začel zvoniti Okan in prosil, da bi partizana umrla — kakor so umrli tudi vsi Jernačevi, tisti, ki so mu polomili veliko letalo. Res so umrli, saj so takrat pred svobodo zbombardirali konec Ljubljane, in če so kaj porušili, so porušili vse na Jernačevini. — Ko je Okan prišel na vrh, so tam plesali. Čudno pa je bilo nekaj: plesale so ženske med seboj, partizana in še kateri partizan pa so stali ob strani. Tudi teti sta se vrteli kot zaljubljeni. Menda partizani niso znali plesati. Potem so se začeli učiti kar med plesom. Bili so zelo nerodni —

svetemu Antonu in željam navkljub se je Okan še moral vrniti v internat. Seveda je bilo zdaj tam vse drugače, ali pa tudi ne. Marijine sestre, kolikor jih je še ostalo, so bile ponižne in otroci, tako se je zdelo, so vzeli vso reč v svoje roke. Tudi internat, bi rekli, je imel zdaj svojo svobodo. In kdo ve, kako bi se vse skupaj končalo, morebiti svobodno, saj so večji učenci zdaj komandirali sestre — če ne bi počilo, za praznik. Na ljubljanski železniški postaji je eksplodiral vlak z razstrelivom. To je šele bila baklada —

čeprav so se vsi skrivali v zakloniščih. Tam je Okan zadnjič videl sestro Veroniko. Zdaj je bila že pol civilistka. Sestra Veronika se je hotela zblížati z Okanom, toda deček jo je zavrnil. Tisto njeno kratko krilo in ruta, to ni bila več sestra Veronika. Morebiti je prav zaradi tega sestra Veronika še med eksplozijo odšla (prepovedi navkljub in ukazu, da je treba paziti na gojence) iz zaklonišča in nihče je ni več videl. Kdo bi vedel, lahko celo, da so jo na tem begu ustrelili, saj so tisto noč partizani streljali brez opozorila na vse, ki so jih našli na cesti. Menda zaradi tolpa, ki so ropale ob eksploziji; nemški ujetniki so potem odpeljali vlak ven iz mesta in, kot so govorili, je to rešilo Ljubljano —

Okan se potem ni več vrnil v internat, zdaj je hodil v ljudsko šolo, v rajonu, kamor je sodil. Vse bi bilo lepo in prav (konec koncev zdaj tudi Lucia ni bila več Lucia, pač pa že nekaj časa Lučka), če se ne bi teti domislili nečesa strašnega: Okan je dobil po meri nobel žametasti plašček, iz nekakih zalog pač. Pomislite: vsi otroci brez plaščka, Okan pa v žametu. Kot da je kaj več! Teti sta bili gluhi za Okana. Ker sta bili gluhi, se je moral Okan sam znajti. V bližini ljudske šole je poznal mlekarico in v njeni mlekarni je zjutraj puščal žametasti plašček, in ko je bilo šole konec, ga je spet vzela. Toda mlekarica ne bi bila mlekarica, če ne bi tega povedala tetama. Kdo ve, kaj bi bilo, če potem tistega nesrečnega plaščka ne bi zažgali; padel je namreč na električni rešo in tako ni bil za nikamor. Tako je ostal hvala bogu Okan brez plaščka, bil je tak, kot so bili tudi drugi otroci takoj po svobodi —

ali namesto žametastega plaščka je Okan lepega dne dobil — očeta. Njegov oče se je vrnil iz ujetništva in ni bil nič. Noben partizan in ne kakšen oefar, manj kot nič. Oče se je naselil pri obeh tetah (hvala bogu, teta z Lučko se je odselila nadstropje višje, ker je stara Grilovka z dvema češnjevima drevesoma na vrtu umrla in je bilo tam prosto stanovanje). Okan je bil vesel in ni bil vesel, očeta se je bal in hkrati se je zavedal neke moči, ki jo ima nad tem izgublencem. Predvsem Okanu ni bila všeč njegova telesna bližina, oče je namreč želel, da bi spal pri njem. Okan tega ni zmož, in ker se je oče silil, mu je moral reči: Smrdiš. Čeprav je oče dišal še po predvojnih kolonjskih vodících. Oče tega ni nikomur povedal in tisti konj je bil (hvala bogu) za zmeraj zid, pregrada, kar hočete. Oče se je res žrl in najraje bi se ubil, ampak Okan je vedel, da se ne bo nikoli ubil, ta že ne, morebiti, če bi on molil, naj oče umre. Ampak zdaj res ni maral več moliti. Tako je oče ostal in vse njegovo zanimanje je bilo posvečeno trem zabojem, ki so ostali nekje na

Hrvaškem. Tam je morala biti tudi njegova oficirska sablja, to je bilo nekaj, na kar je čakal Okan. Na očetovo sabljo. Potem ko so zaboji prišli, v njih sablje ni bilo. Sabljo so ukradli. V zabojih so bile knjige, te pa so načele miši in podgane. Tako je oče preživel dneve v iskanju dobrega knjigoveza, ki naj bi rešil, kar je še bilo dobrega v treh zabojih, knjige, največ v cirilici. Seveda pa ta država takrat ni imela knjigovezov na pretek in tako se je vsa stvar s knjigami zavlekla in vlekla še nekaj let, do dne, ko so knjige vrgli na smetišče. Takšnih, kakršne so bile, namreč noben ni maral kupiti. Tudi antikvaristi ne, kamor jih je Okan nekaj znosil, da bi imel kakšen denar —

ni bilo zgolj zaradi denarja, Okan zdaj že slabo vidi. Tako je Okan dobil očala, katerih se je sramoval bolj kot vsega na svetu. Dobil je očala za pionirsko brigado, ki bo tam okrog Črmošnjic nabirala zdravilna zelišča in tudi koprive, dobil bo očala za vse procese, za informbiro, za prvo gimnazijsko ljubezen in konec koncev tudi za kita, ki ga bodo čez leta pripeljali v Ljubljano, na ogled Ljubljančanom, zad za realko — dobiti očala, to je bilo torej pravo hudodelstvo. Bilo pa je še nekaj: pred božičem je nekdo ukradel steklene krogle, okraske za drevesček. Takoj so padli po Okanu. Kdo drug bi jih ukradel. Potem so tiste nesrečne steklene krogle našli, ampak Okan je bil že tepen, tepen od očeta, ki za to, sveta resnica, ni imel nikakršne pravice. To bi še prenesel, ampak da bi kdo rekel, da so se krogle našle in se mu opravičil, to pa ne. Takrat je Okan zasovražil očeta — potem pa je šel in je steklene krogle res ukradel in prodal. Denar je bil, kot pravimo, resnično zaslužen —

tako se je torej rodil »razbojnik Peter«, o katerem toliko vemo, ki je bil tako ljubljenec pedrov kot prostitutk, kot mladinskih funkcionarjev in Mladih potov, in kar je še tega. Ne ve, koliko ljudi je oropal in ubil, danes dela filme in je pravi razbojnik za temnimi naočniki. Pravijo mu Črni Peter.